

Kraitzék —

világhírű magyar-svéd művészpár

„Mi ketten– festő és szobrász”

Életrajzi adatok

Kraitz Gusztáv

1926 Megszületik Miskolcon

1932-44 Elvégzi az elemi- és középiskolát. Első díjat nyer egy rajzversenyen és állami ösztöndíjban részesül.

1944 A budapesti Képzőművészeti Főiskola növendéke. Festőnek készül.

1945-49 Elfogják és mivel a bukott rendszer hívének tekintik (állami ösztöndíja volt!) elfogják és a Szovjetunióba szállítják. 5 éven át kényszer munkát végez szovjet szénbányákban.

1949 Szabadon engedik és visszatérhet hazájába.

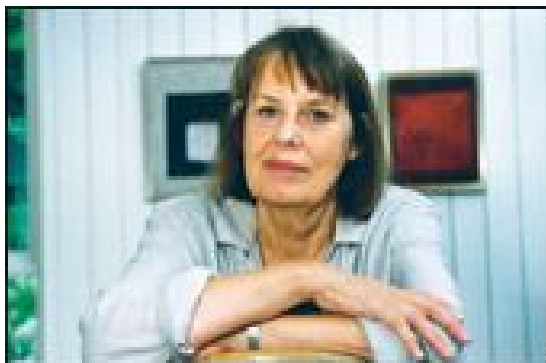
1950 Ismét a Képzőművészeti Főiskola növendéke. Ezúttal szobrász és épület-restaurátor akar lenni.

1953 Befejezi tanulmányait. Megbízják egy 13.-ik században épült vidéki templom felújításával.

1955 Egyik barátjával közösen tervezett szökési kísérlete meghiúsul.

1956 A forradalom lehetővé teszi, hogy elhagyja Magyarországot. Egyik volt tanárától ajánló levelet kap Arne Cassel svéd képzőművészhez. Egy délsvédországi menekülttáborba kerül, ahonnan Stockholmba utazik. A stockholmi Város-múzeum munkatársa.

1956-1960 Ez az időszak, mint önmaga jellemzi, „sötét periódus” életében.

Ulla Stenkvist

1936 Megszületik Stockholmban

1943-54 Lányiskolába jár.

Művészi terveit apja nem helyesli. Közgazdasági középiskolát végez.

1954-58 A Művészeti-, Kézműipari-, és Formatervezési Intézet (Konstfack) növendéke.

- Figyelmét a festészetre és a kerámiaira összpontosítja. Időnként irodában dolgozik.
- 1958-60 Spanyolországban tartózkodik. Festeni tanul a malagai Képzőművészeti Akadémián. Malagában rendezik meg első önálló kiállítását. Visszatér Svédországba.

Kraitz Gusztávval 1958-ban ismerkedtem meg, Stockholmban. Pályakezdő szobrász volt, én zeneszerzést tanultam a Zeneművészeti Főiskolán. Mindketten 56-os menekültek voltunk és kerestük helyünket a svéd társadalomban. Olykor meghívott szerény, ideiglenes műtermébe, ebédre vagy vacsorára. Elbeszélgettünk, terveket szőttünk a jövőről. Látva, hogy fagyoskodom, megajándékozott egy nagykabáttal.

Mindkettőnk életében terhes évek következtek. Kapcsolatunk megszakadt. Mikor ismét találkoztunk, Gusztáv már új otthonában lakott feleségével, Ullával, a Hallandsås (hallandi hegyhát) déli lejtőjén. Kraitzékát az évek során később többször felkerestem. Néha összefutottunk egy-egy kiállítás vagy zenei esemény alkalmából. Így figyelemmel kísérhettem sorsuk alakulását. Két tehetséges ember közös vállalkozásba fogott. Céltudatos és kitartó munkájuk lassanként eredményre vezetett. Pályájuk egyre magasabbra ível.

Örömmel tölt el, hogy a Kraitz művészházaspárt bemutathatom az Ághegy folyóirat olvasóinak. Most átadom a szót Gusztávnak, hiszen ő a leghivatottabb arra, hogy munkásságukról nyilatkozzon. Itt közölt írása az 1993-ban megjelent KRAITZ című könyvben olvasható svéd eredetiben.

Gaál Zoltán

„Mi, ketten - festő és szobrász - közös működési területet kerestünk alkotó tevékenységünk számára. A kerámiát választottuk. A kerámiát kínai mázzal. Döntésünk talán akkor született, mikor egy halfigurákkal díszített, pompás, vas-tag szeladon-mázzal bevont érmét pillantottunk meg Nils Palmgren Sung Sherd's című könyvében. Alak és máz ehhez hasonlítható összjátékát korábban sohasem észleltük. 1963-at irtunk.

Sokszor vetődik fel a kérdés, hogy miért alkalmazunk primitív égetési módszert, mikor léteznek modern technikai berendezések (gáz-, olaj-, és elektromos kemencék).

A felelet egyszerű. Nincs olyan berendezés, mely akkora szépséget kölcsönöz a máznak, mint a lángkemence. Harminc év során kipróbáltunk számos kemence-típust. Végül a legmunkaigényesebb, de leghatásosabb megoldásnál kötöttünk ki.

Kemencénk égetőtere 8 köbméter. Ez azonban nem jelenti azt, hogy minden égetéskor ugyanilyen mennyiségű készterméket nyerünk. Gyakran csak a termékek 20 százaléka felel meg követelményeinknek. Ami marad, azt másodsor, harmadszor, sőt negyedszer is égetjük. Az eredmény így jobb lehet, de megtörténhet, hogy minden tönkremegy.

Újraégetéskor a nehézségi fok növekszik. Egy tárgy, melynek súlya a 100 kg-ot is megközelíti, 1300 fokra hevítve, akkora megterhelésnek van kitéve, hogy a fellépő feszültség könnyen megrepsztheti, vagy legrosszabb esetben szétvetheti.

A kerámia szobrokkal való foglalatosság feltételezi egy módszer kialakítását s a módszert követni kell. A korongozással formált kisebb tárgyak égetése határozott szabályok szerint történik. A szabályok betartása százszázalékos sikerre vezet. Nagyméretű szobrok égetése mindig izgalmas kaland. Amennyiben a hibákat, melyek időközben fellépnek, képesek vagyunk kielemezni és kiküszöbölni, úgy tovább léphetünk. A lehetőségek szinte kimeríthetetlenek.

Hogyan égetünk?

A kemencét PB-gázzal 60-80 fokra melegítjük fel. Ezután következik az égetésre váró tárgyak berakása. Majd a kemencét befalazzuk s a hőmérsékletet két nap leforgása alatt, 175 fokra emeljük. Akkor a kemence, a szellőző-járatot is beleértve, egészen átmelegedett.

A fűtést fával folytatjuk. Az égetésnek ez a szakasza nagy óvatosságot követel. A hőmérsékletet három tüzelőnyílás igénybevételével 500 fokra növelni könnyű dolog, ehhez egy félóra is elegendő. Ám, ha a hőmérséklet növekedése meghaladja az óránkénti 70-80 fokot, a nagyobb tárgyak szétrepednek. 700 fok körül áttérünk a szénrel való fűtésre. A kalóriatartalomnak 5000-7800 kalória között, a salakolvadásnak 1280 fok alatt kell lennie. Miért tüzelünk szénrel? Lehetne ugyan fát használni, de ez az eljárás két embernek túlságosan megerőltető lenne. Szennyező anyagok így is alig hagyják el a kéményt, a nagy hőség következtében majdnem minden elég.

Égetéskor a tűzifa különböző fajait használjuk, legalkalmasabb az alma és a körte. A szállongó hamu, mely a lángokkal együtt hatol, be az égetőtérbe létrehozza a legszebb zöld szeladon-mázat. Ha égerrel fűtünk, minden vaj-sárga lesz. A színváltozatok attól is függenek, hogy hányszor piszkáljuk a tüzet. Minél többször tesszük ezt, annál több szikra jut az égetőtérbe. Ha a tárgy egy részét lefedjük, a hamu a felület lefedett részét nem befolyásolja. A kobaltkék máz legalább háromszori égetést igényel. A szeladon-máz alacsony hőmérsékleten tompa jelleget kap, magas hőmérsékleten üvegszerűvé válik.

Minden alkotó kénytelen kifejleszteni a maga mázait. Azok a mázak, melyek előállíthatóak az én kemencémben, talán nem sikerülnek ugyanolyan jól máséban.

Minden kemence egyéni tulajdonságokkal bír és sajátos bánásmódot kíván.

Abból kiindulva, hogy hány kutató foglalkozott a kínai kerámiával, azt hihetnénk, hogy bővében vagyunk használható technikai leírásoknak, gyártási eljárásokról, kemencékről. Sajnos, csupán képeskönyvek állnak a rendelkezésünkre, melyek eredeti kínai festmények másolatát tartalmazzák, és amelyekben az írók nem közölnek velünk semmi egyebet, mint olyasmit, amire magunk is rájöhettünk volna.

Egy kaland leírása:

Az 1970-es évek közepén nagy tálat helyeztem el az égetőtér alján. A tálat az állványozás annyira eltakarta, hogy csak a negyedik égetés után férhettem hozzá. Mikor már mindent kiemeltem, olyan zölden csillogó szeladontálra esett a tekintetem, amelyet eddig még sohasem láttam. Ez a tál műremek volt, igazi Sung.

El kell ismernem, hogy ez a siker a véletlennek volt köszönhető.

Próbáltam megismételni a dolgot. Négy hasonló, azonos mázu tárgyat helyeztem el a kemencében. Égettem egyszer, kétszer, háromszor s minden jót ígért. Nekifogtam a negyedik égetésnek. Reméltem, hogy az is jól megy. Mikor a kemencét kinyitottam, kiderült, hogy erőfeszitésem hiabavaló volt. Az utolsó égetés alkalmával ködös időjárás uralkodott. A kemencét nem melegítettem elő kellőképpen. A cirkuláció elégtelen volta következtében a szénfüst ráarakódott az én szépséges, zöld tálaimra és azokat barnára színezte.

Azóta számos év telt el, de a fenti kísérletet sokáig nem ismételt meg. Összesen 350-szer égettem. 1992-ben egy újabb próbálkozásom sikerrel járt.

Mi tesz boldoggá?

Egy hosszú égetési periódus vége felé az ember kimerült. Hajnali három órakor, mikor a feketerigók dalba fognak a tiszta levegőben és a természet ébredszik, elhelyezkedek öreg karosszékemben a nyugodtan és ritmikusan szuszogó kemence előtt, hallgatva a madárzenét. Világosodik. A bükkfák rügyei hirtelen kipattannak és az erdő zöldellni kezd. Itt a tavasz! Befejezem a munkát. Mintha egy szer-tartás részvevője volnék. Tudom, hogy munkám sikeres, bár a kész tárgyakat csak egy hét eltelte után tekinthetem majd meg. Akkora boldogság-érzés tölt el, amek-kora keveseknek adatik meg. Aki így dolgozik, az átéli az alkotás teljességét.

Úgy hiszem, ez a művészet.”

Fordította: Gaál Zoltán

Kraitz Gusztáv és Ulla Kraitz munkássága

- 1960 Gusztáv és Ulla részt vesz egy stockholmi csoport-kiállításon. Megismerkednek. Hamarosan kezdetét veszi együttműködésük. Eladásra szánt használati agyagtárgyakat állítanak elő. Ulla fest.
- 1961 Összeházasodnak és házat bérelnek a Stockholm közelében fekvő Huddingében. Keramikus műhelyt hoznak létre.
- 1962 Megszületik első lányuk, Katarina. Ulla a szülés után sokáig betegeskedik. Megvásárolják a huddingei házat.
- 1964 Megszületik második lányuk, Cecilia.
- 1965-67 Gusztáv nagyméretű művet készít egy stockholmi kórháznak. Alkalmi munkát vállal svéd, dán, osztrák és német vállalatoknál, hogy tanulmányozhassa a különböző gyártási eljárásokat.
- 1967 Ulla kiállítja festményeit Stockholmban. A Sung dinasztia korában (i. sz. 960-1270) előállított kínai mázak titkát kutatják. A szomszédok panaszkodnak a kemencéből kiáradó füstre. Nem maradhatnak Huddingében. Elhanyagolt állapotban lévő, művészanyagát vásárolnak a Hallandsås déli lejtőjén. Odaköltözésük után hamarosan égetőkemencét építenek. Küzdelmes évek következnek.
- 1969 Gusztáv játzó-szobrot alkot Södertälje városnak. A szobor neve: Kék vonat.
- 1969-70 Kínai égetési módszerektől ihletve több kemencét építenek.
- 1971 Legidősebb lányuk hirtelen halála Ullát mély csüggedésbe dönti. Anyagi helyzetük válságos.
- 1972 Négy új kemencét építenek. A negyedik tíz köbméteres, fával és szénnel fűthető.
- 1973 Bo Gyllensvärd, a stockholmi kelet-ázsiai múzeum igazgatója, látogatást tesz a Kraitz házaspárnál. A művek, melyekkel megismerkedik, akkora hatást gyakorolnak rá, hogy rögtön kilátásba helyez egy stockholmi kiállítást.
- 1974 A kiállítást megrendezik és ezzel párhuzamosan Kraitzék kínai kemencét építenek a Skeppsholm-on, a múzeum közelében. A stockholmi bemutatkozás fordulópontnak bizonyul. Anyagi helyzetük javulni kezd. Megszületik harmadik lányuk, Anna.
- 1975 A Svéd Televízió , ismerteti munkásságukat.
- 1977 Kiállítás a budapesti Múcsarnokban.
- 1978-79 Biztosító társaság göteborgi kirendeltsége nagyméretű faliszobor
- 1980 Malmöi templom négyszáz négyzetméternyi padlózata. Tárgyalásokat folytatnak a Ringhals-atomerőmű képviselőivel.
- 1982 Szökökutató (Sirályok kövek fölött) Förslövben
- 1983 „Kínai ló a Hallandsås-on” címmel televíziós műsor be műveikről.
- 1983 Családtagok és barátok, akik az atomenergia ellen foglaltak állást, megpróbálják lebeszélni őket a Ringhals-atomerőművel való együttműködés-

- ről. Anyagi helyzetük azonban nem engedi meg, hogy szándékukat megváltoztassák. Két szobrot készítenek.
- 1990 Kertjükben galéria épül.
- 1993 Műveiket bemutatásra kerülnek a malmói Szépművészeti múzeumban. A siker óriási. Látogatók érkeznek a washingtoni Smithson intézetből. Felvetődik, az Egyesült Államokban megrendezendő, kiállítás-sorozat gondolata.
- 1994 Wallenberg-emlékmű vázlataival foglalatoskodnak.
- 1995 Gusztáv megismerkedik Marcus Storch-kal, a stockholmi AGA-csoport elnökével. Szoros baráti viszonyba alakul ki köztük. Storch magára vállalja a new york-i Wallenberg-emlékmű létrehozására irányuló tevékenység erkölcsi és anyagi támogatását.
- 1997 Tervük elnyeri a New York kulturális testületének jóváhagyását.
- 1998 Felavatják az ENSZ székháza közelében felállított emlékművet.

*

Munkáikból:

Kék vonat, Södertälje (1969), kerámia

Szárnycsapások a part felett, Göteborg, a Trygg-Hansa előcsarnoka, kerámia

Kőpadló, Malmö, Sofielund templom (1982), kerámia

Remény, Raoul Wallenberg-emlékmű, New York, az ENSZ székháza mellett (1998), diabáz és bronz

Katarakt, Malmö, Södertull (2002), bronz és beton

Gyűrű Norrviken szobor-park (2003), kerámia

Biztonság, Höganäs, Storgatan (2005), bronz és gránit

Piros almák, *Båstad, Köpmansgatan (2007)*, kerámia

Szürke hályog (2002), bronz és beton, Södertull a [Malmö](#)

Horgonyzó hajó, a [Nissan](#) a Halmstad

Dolgozzunk együtt, [Kävlinge](#)

Fűtött kőpad a téren [Angelholm](#)

*

Kraitzék munkái a Képtár mellékletben

A Karaitzék munkásságának bemutatását következő számunkban folytatjuk.